

Literárna príloha

December 2009

Ako ťa zachovať, pilíšska literatúra?

Aksapozriemenaskutočnosť, že naša dedina, teda tá jej pôvodná slovenská zložka, má pekne zozbieraných svojich 316 starodávnych ľudových pesničiek (Zahučali hory, 1983 Budapešť), aj 77 ľudových rozprávok (Drotár podrotuje slnečko, 1999 Budapešť), ďalej má spracovanú aj svoju históriu (Mlynky a okolie, 2000 Mlynky) a k tomu pridáme, že má aj svojich spisovateľov (Laco Klaus, Gregor Papuček, Imrich Fuhl, Marta Glücková Demjénová), ktorí tvoria krásnu literatúru a vydali celý rad zbierok básní, krátkej prózy, ba napísali aj stovky publicistických prác, môžeme zistiť, že tu sa deje čosi neobyčajné. Málo takých dedín totiž nájdeme na široko-ďalekom okolí.

Treba hneď dodať, že ak niekto nazbiera kopu hríbov, nie je to len jeho zásluha. Keby tie hríby príroda nebola vydala zo seba, keby neboli vyrástli, ten hubár mohol chodiť po horách od rána do večera, nebol by zozbieral ani jeden hríbik. Ľahko sa zozbiera 316 pesničiek tam, kde si už odjakživa vyspevuje celá dedina, a ľahko zozbierať rozprávok na celú knihu tam, kde jediná žena ich vie vyrozprávať až 77! Chcem povedať, že za tým výkonom našich zberateľov ľudovej slovesnosti, spisovateľov a básnikov je aj tvorivý duch a genius loci, t.j. ochranný bôžik celej dedinskej spoločnosti, aj 19 informátorov

zbierky ľudových piesní Zahučali hory, tetka Mariša Jánska nositeľka vyznamenania „Majsterka ľudového umenia“, a všetci tí, ktorí to tiež poznajú a z generácie na generáciu prenášajú a zachovávajú. Ani básnici a tvorcovia odbornej a krásnej literatúry by veľa toho neboli po slovensky vytvorili, keby neboli zdedili dar tejto prekrásnej reči od svojich rodičov, príbuzných a celej tu žijúcej spoločnosti. Chcem povedať, že všetko to, čo sa tu vytvorilo a knižne vydalo, je produktom a majetkom všetkých Slovákov našej dediny, každý z nás má na tom svoj väčší či menší podiel. Zrejme k tomu prispel aj pekný kraj, čarovné okolie našej dediny.

Zmysel toho, čo sme si zozbierali je v tom, aby sme to aj používali, aby sme to nepozabúdali. Tu má veľké poslanie náš páví krúžok, ktorého spev sa rovná lahodnému spevu slávikov. Keď začnú spievať tie naše pilíšske napr. v Pešti na javisku, človeku až zimomriavky naskakujú od slasti a vzrušenia. Treba to zapojiť všetko aj do výchovno-vzdelávacieho procesu školy.

Uvedomujeme si aj skutočnosť, že veľa je toho, čo sme ešte nestihli urobiť. Nie všetky piesne, ani nie všetky rozprávky máme ešte zozbierané. Obidve zbierky sa nám prakticky už minuli, bolo by ich treba znovu vydať v obohatenej, rozšírenej podobe. Bolo by treba vydať aj druhý zväzok knihy

Mlynsky a okolie, ktorý by zhrnul čo sa udialo u nás a s nami od roku 1900 až po dnes. Nemáme zozbierané ani zemepisné mená nášho chotára, A to by bolo veľmi dôležité, aj zaujímavé. Napr. keď som hľadal kde bola naša pôvodná, stará kalvária, pomohol mi zemepisný názov „Hrnčárové pole“. Množstvo ďalších zaujímavostí skrývajú chotárne názvy našej dediny. Bolo by to treba súrne pozberať, kým ešte žijú ľudia, ktorí to poznajú.

Avšak to všetko pôjde len tak, ak si budeme chrániť našu drahú slovenskú reč ako oko v hlave. Slovenčina je jazyk bohatý, rytmický, hybký, elastický a nadovšetko ľubozvučný. O jej osožnosti ani nehovoriac, veď ju nazývajú aj esperantom slovanských jazykov. Dohovoríme sa od Aš až po Japonské more, od Baltského mora až po Jadran.

Chvalabohu, budeme mať

„Slovenský dom“, musíme ho len múdro využiť. Nevieť aký bude, ale mal by v ňom byť literárny kabinet, v ktorom by sme si uložili všetky naše literárne diela a účinkoval by v ňom Literárny spolok Mlynčanov, alebo trochu širším záberom Pilíšanov. A mal by v ňom byť aj historický kabinet, v ktorom by sme si mohli uložiť a chrániť všetky tie dokumenty, ktoré sme si už zozbierali a ktoré si zozbierame v budúcnosti. Mohol by byť sídlom nášho vlastivedného spolku. Len si tie spolky musíme nielen vysnívať, ale aj založiť a naplniť životom. Aby sme nikdy nezanikli - ani ako Slováci, ani ako speváci, ba ani ako národopisci, básnici a spisovatelia. K tomu všetkému vám/nám želim vždy dobré zdravie, veľa šťastia a večne ochrannú ruku Pána nad nami!

Gregor Papuček

**Laco
Klaus**

**Kvasili
sme kapustu**

Keď už bola jeseň, v tých tridsiatych rokoch, doviezli kapusty, až voz praskal v bokoch. Už sme sa chystali, že budeme kvasiť, aby sme si mali v zime čím hlad hasiť.

Sem-tam aj papriku treba do kapusty, no a hodne soli, od nej vodu pustí. Aj niekoľko plánoch, tie dobrú chuť dajú, a čo ja viem ešte čo k nej pridávajú.

Udalosti z domu, z Pilisszentkeresztu ožívajú; vždy si nájdú k srdcu cestu. Ako s deťmi všade vždy to tak bývalo: bez nás sa v rodine máločo udialo!

Potrebné sú k tomu aj kapustné nože, aj kamene človek potrebovať môže. No a čistú tunku, do nej dosku krátku... Všetko pripraviť pekne po poriadku.

A došiel ten večer, keď sme to začali:
mizerné listy sme zvrchu obrhali
a kapustné hlavy na dve polovičky
veľkým ostrým nožom pekne rozrezali.

Rodičia nám z každej hlúby vykrojili,
a my sme ich štedro všetky pochrumkali.
A tie vrchné listy zajacom sme dali,
aby sa aj oni s nami radovali.

Už aj lampa horí, dávno bolo vodne
a v našej izbietke roboty je hodne:
nože na struháku z boka na bok chodia,
kapusta sa reže, strúhanky sa množia.

Až vznikla otázka: kto ju šliapať bude?
Šaňo, Gejza, Ferko si myť nohy bude?
Bosými nohami do tanca sa dajme
a slanú vodu z nej štedro vyberajme!

Kvasenie kapusty také bolo vždycky:
do tunky sa kládlo iba pomaličky.
Za misku kapusty, potom trochu soli,
a zas nech tancujú tie čistučké nohy!

Aby tá kapusta ponúkala seba,
vždy aj trochu plánok do nej pridať treba.
A veľká radosť nám znásobila sily,
slávnostný bol ten deň, v ktorý sme kvasili.

Opakovali sme zapíňanie tunky,
jeden rad kapusty, soľ a dve tri plánky.
A kto tú kapustu usilovne šliapal,
biele nohy všetkým na konci ukázal.

Už bolo neskoro, tunka naplnená,
bielučká kapusta do nej nakladená;
ešte dosku na ňu, takto, nech sa páči,
a na dosku kameň, nech ju dobre tlačí.

Tunku sme odtiahli pekne do pitvora,
až ku stene, aby cesta voľná bola.
Bielučkú plachtu sme ešte na ňu dali,
aby sme čistotu všade zachovali.

Keď potom kapusta zas vodu pustila,
mamka ju po troške každý deň vybrala.
Až raz len konečne prišla nám zvestovať:
„Už je ukvasená, poďme ju ochutnať!“

Na tanieri máme kvasenú kapustu,
plnú vitamínov, dobručkú, chutnučkú.
Chutí nám hockedy aj celkom bez mäsa,
jedlo je hotové, k obedu berme sa!

K Vianociam každý rok sviňu sme zaklali,
na stole kapusty karmínovej mali.
Veľmi dobrá bola, bolo v nej aj mäsa,
„Detičky, dušičky, k večeri majme sa!“

Tak mamka aj otec pekne nás núkali,
keď sme dobre jedli, dobrú vôľu mali.
Aby nám kapusta trvala do jari,
na druhý rok väčšiu tunku sme zohnali.

Keď tunka plná je, niet veľkých starostí,
tá dobrou kapustou všetkých nás pohostí.
Často si spomínam na tunku, kvasenie,
na tie pekné časy zlatistej jesene.

Srdečne ďakujem mamke aj otcovi,
že vždycky sa o nás tak vzorne starali.
Zaplať že im pán Boh, tým našim rodičom,
dobrým zdravím, šťastím, aj dlhým životom!

Marta Glücková Demjénová

Priateľstvo

Sotva sa roztopil sneh v horách, už zaznel krásny hlas drozda. Veselo dal ľuďom na vedomie, že je jar, že už môžu

odložiť zimné kabáty a teplé čiapky. Jarné slnko svojim teplým úsmevom zohrievalo celý svet. Zohrialo nielen vychladnutú zem, ale aj srdcia ľudí a akoby sa boli razom i rastliny krajšie rozzelenali. Aj Vysoký Hrab - na ktorom hniezdil Drozd - dýcha veselšie. Raduje sa sviežemu, teplému jarnému slnku a aj návratu priateľa Drozda, ktorý každý rok hniezdi v jeho korune. Boli už starí kamaráti. Strávili spolu nejedno leto, prežili nielen pekné slnečné dni, ale aj veľké víchrice a prudké lejaky. Drozd bol verný svojmu kamarátovi, Hrab zas bránil jeho mláďatá pred útrapami počasia. Keď Drozd odlietaval na lov, strom svojim listím zakryl jeho mláďatá, aby ich nikto nezbadal.

Drozd sa aj tohto roku usadil na Hrabe. Onedlho sa mu vyliahli mladé, ktoré zaplnili hniezdo veselým štebotaním. Drozd ich vychovával s veľkou láskou. Bránil ich pred prudkými slnečnými lúčmi i pred studenými vetrami. Ich malé zobáčky vždy naplnil chutným drozdím jedlom. Určite by z nich boli vyrástli silné, zdravé drozdy, keby...

Bolo dosť chladno. Zdvihol sa silný vietor. Drozd - ako vždy - odletel za nejakým pokrmom. Myslel, že svoje mláďatá nechal v bezpečí, ako vždy, ale strom sa tentoraz správal akosi čudne. Ešte ráno sa dostal do vážneho rozhovoru

so susedom Starým Dubom, takže ani nezbadal odlet svojho obyvateľa. Vietor fúkal čoraz silnejšie. Malé drozdy už dlhší čas volali o pomoc, ale strom ich nepočul. Mláďatám bolo už veľmi zima a zúfalo sa túlili jedno k druhému.

Vietor pohýbal hniezdom a raz ho pretriasol tak, že všetky vtáčatá vypadli. Strom ani teraz nič nezbadal. Precitol až vtedy, keď počul hlas vracajúcej sa matky. Len teraz zbadal, čo sa stalo. Neopovážil sa pozrieť Drozdovi do očí. Nebol by zniesol jeho pohľad, v ktorom sa nahromadilo toľko bóľu, že by sa bol najradšej pod zem prepadol. Drozd mu nič nevyčítal, ale bolo na ňom vidieť, že sa v ňom zrútil celý svet, sklamal sa vo svojom jedinom priateľovi. Nepreriekol ani slova, ale cítil, že medzi nimi vznikla nepreklenuteľná priepasť. Hrab bol jeho najlepším kamarátom a práve v ňom sa musel sklamať! Rád by bol ostal, ale nevedel...

Odletel s ťažkým srdcom hľadať nového verného kamaráta. Ktovie, kedy ho nájde...

Je to naozaj pravda

Bola ešte zima. Prechádzala som sa po ulici, prezerala som si výklady. Keď som videla niečo zaujímavé, postála som a potom som šla ďalej. Na ulici bolo veľa ľudí. Niektorí sa ponáhľali, utekali s taškami domov. Iní zase - ako aj ja - sa spokojne prechádzali.

Zastavila som sa pred výkladom, kde boli vyvesené pekné šaty. Stála som tam chvíľu, keď som začula divné slová: „Predali by ste vlastné dieťa?“

Obrátila som sa. Nechcela som veriť vlastným ušiam. Za mnou stála mladá Rómka, na rukách držala dieťa, a smutne pozerala za odchádzajúcim chlapom, ktorý nechcel kúpiť jej „tovar“. Dieťa bolo strapaté, oblečené len tak nafahko, oči zaslzené od chladného vetra a ustráchané hľadelo na ľudí. Matka ho privinula k sebe a šla ďalej.

Dlho som za nimi hľadela. Ešte raz som začula jej hlas, ako zastavuje mladú ženu, či nekúpi jej dieťa. Potom som videla už iba jej farebnú sukňu, kým nezmizla v zástupe ľudí.

Už sa mi stratila z očí, ale ešte vždy som stála na tom istom mieste. Pomaly som sa pohla, ale udalosť mi nedala pokoja. V duchu som videla Rómku kráčať domov. Na rukách už nenesie dieťa - podarilo sa jej ho predať. Stmieva sa, keď vkročí do malého domca. Zažne svetlo, lampa osvieti malú chudobnú izbičku. Stojí tam starý stôl s niekoľkými ošúchanými stoličkami, dve postele a kuchynská skriňa s vybitým sklom. Keď ju deti uvidia, všetkých šesť letí k nej. Sú hladné. Pýtajú si jesť. V posteli leží jej muž v otrhaných šatách a chrápe...

Z myšlienok ma vytrhol priateľkin hlas. Rozprávala o najnovšej móde a ani si nevšimla, že nedávam pozor...

Marienka

V nemocničnej izbe vládne ticho. Vzduch je presýtený pachom liekov. Cez okno nazerá bledý mesiac a úzkostlivo stráži sen spiacich. Z ulice prenikajú zvuky nočného mesta. Naoko je všetko pokojné: sen zbavil chorých bolestí a teraz - možno zdravý - chodia po lúkach, alebo sedia doma pri mamičke a veselo

sa smejú... Len jedna dušička bdie a smutne pozerá do hluchej noci. Iba z jedného kúta izby počuť ťažké vzdychy a občas i potlačený plač. Kto môže plakať v tejto nočnej hodine? Kto ruší toto upokojujúce ticho?

Marienka! To malé, útle dievčatko. Má nakrátko ostrihané plavé vlasy. Marienka ich mala kedysi dlhé a na slnku sa jej ligotali ako zlato. I preto ju otec niekedy volal Zlatovláskou. Mal ju veľmi rád. Keď jej matka zomrela, oženil sa druhýkrát len preto, aby Marienka mala mamičku. Táto „mamička“ ju však nemala rada. Zniesla ju len preto, lebo otec na ňu dával veľký pozor. Vtedy žili spolu so starším bratom Ondrejom, ktorý sa neskôr oženil a odsťahoval sa na vidiek. Hej, to boli pekné časy, keď ešte boli spolu s otcom! Dlho však netrvali, lebo onedlho otec nasledoval matku. Marienka zostala bez rodičov v rukách macochy, ktorá sa o ňu veľmi nestarala. Po večeroch chodievala po svojich tajných cestičkách, z ktorých sa vracala až na úsvite, takmer vždy opitá. Často vyhnala Marienku z teplej postele a urobila taký krik, že aj v okolitých domoch sa ľudia zobudili.

Raz v chladný zimný večer prišla ako besná. Kričala z plného hrdla. Vbehla do Marienkinej izby, strhla z nej paplón a vyhnala ju na dvor. Marienka, ešte napoly spala. Ani predstaviť si nevedela, čo sa stalo. Len utekala splasene dopredu. Na dvore oviaľ mrazivý vzduch. Triasla sa, ale nepreriekla ani slovo. Vedela, že keď sa macocha opije, najlepšie je mlčať, lebo v taký čas by ju vedela aj zabiť.

Dlho stála pod holým nebom. Ľadové hviezdíčky na ňu pozerali. Už sa celá chvela od zimy, ale len stála ako socha a zdesene počúvala nadávky. Ani sama nevedela, odkedy tam stojí, ale ani sa nepohla. Možno by sa už ani nevedela pohnúť, veď bola už celkom premrznutá...

Keď prišla k sebe, ležala na bielej posteli. Stáli nad ňou ošetrovatelky a starostlivo pozerali, ako sa bude správať. Dlho ležala v bezvedomí. Nevedela, ako sa sem dostala. Len neskôr jej porozprávali, že ju našla susedka na dvore. Ležala zamdletá, a keď ani neskôr nejavila známky života, susedka zavolała záchrannú službu.

Teraz leží v tichej, tmavej izbe a horko plače. V nemocnici bol dnes návštevný deň, a k nej zase nikto neprišiel. Doniesli ju sem asi pred mesiacom a odvtedy ju navštívila len susedka, aj to iba raz. Doniesla jej ovocie a cukríky. Priniesla jej aj najobľúbenejšiu bábiku. Marienka sa jej vtedy veľmi potešila, ale odvtedy tu leží sama a s ťažkým srdcom pozerá, ako sa izba vždy naplní návštevníkmi. Každý deň trpezlivo čaká, možno raz aj k nej niekto príde. Keď sa otvorila dvere, obráti sa k nim plná nádeje, ale vždy sa musí sklamať a trpieť hroznou opustenosťou. - Prečo ku mne nikto nepríde?! Nikto ma už nemá rád? Nikomu nechýbam? Otecko! Pozri, ako ťa čakám! Už si na mňa zabudol? Neľúbiš už svoju Zlatovlásku? - zvolá neraz vo svojich myšlienkach. Po týchto zvolaniach sa vždy rozplače. - Aká som len nešťastná! Keby aspoň

ocko žil, alebo keby som i ja umrela. Tam by sme boli spolu aj s mamičkou. Ako by nám bolo dobre! - vzdychá deň čo deň, ale márne. Osamelosť je krutá.

Lekár jej povedal, že o týždeň vyzdravie, ale ak pre ňu nikto nepríde, musia ju dať do štátnej opatery. Marienkou toto oznámenie veľmi otriaslo. Celý deň nič nevzala do úst, len plakala a plakala. Všetko sa jej protivilo. Na biele steny ani pozrieť nemohla, protivil sa jej pach liekov a znenávidela aj lekára, aj sestry, ktorých doteraz mala veľmi rada. V kútiku duše však čakala na zázrak...

Nadíšiel deň, keď musela opustiť nemocnicu. Ráno ju zobudila sestra Berta a priniesla jej šaty. Marienka bez slova vstala, mlčky sa začala obliekať a baliť si veci. - Som hotová, - povedala a pomaly išla von. Nerozlúčila sa s nikým, nehľadala ani naľavo, ani napravo, len išla rovno k východu. Keď sa stretla s lekárom, na tvári sa jej objavil nútený úsmev, hoci jej bolo do plaču. Oči sa jej naplnili slzami, hrdlo sa jej zovrela, ale odhodlane šla k východu. Nohy sa jej triasli, v ušiach jej hučalo. Nikomu sa neprihovorila. Beznádejne sa blížila ku dverám. V tom sa dvere otvorili a zjavil sa v nich asi dvadsaťpäťročný, sympatický muž. Marienka sa zarazila, na chvíľočku zastala a oči vyvalila na prichádzajúceho. V nasledujúcej chvíli však v ňom spoznala svojho vlastného brata. S radostným výkrikom sa mu hodila okolo krku.

- Ondrej! Ondrej...! - zvolala, ale plač jej bránil dokončiť vetu.

Imrich Fuhl

Korene sú pod zemou

Snívalo sa mi zase o samých starých veciach: starý domček, staré posteľe, staré obrazy svätých na stene a starí rodičia so starými starosťami. Neviem, či je to len náhoda (asi nie), ale tieto zlomkovité staré zábery z detstva sa točia v mojej hlave stále okolo postavy starého otca.

Ani neviem, v ktorom roku a ako zomrel. Pamätám sa však na hrmot hrúd, ktoré tak nemilosrdne padali na jeho rakvu. Každý plakal na tom pohrebe, len ja som nemohol. Ja som starého otca nikdy nepochoval. Pre mňa bude žiť, pokiaľ sa budem pamätať na kytičku lesných jahôd, alebo na prvú cigaretu, čo som dostal od neho - pokiaľ ma niekam viaže jeho pamiatka. Viem, že kým sme nemali televízor, za dlhých večerov nám starý otec rozprával svoje pravdivé rozprávky o svojej mladosti, o talianskom fronte, o našej dedine a o horách. Rozprával nám aj o tom, „jak sa naučil uhersky“. Nerozumel som to posledné slovo. Ani to, že ten cigán, čo nám prišiel pod okno hrať na husliach, prečo hovorí tak čudne, inak ako ostatní v našej dedine. Mnohým veciam som nerozumel ani neskôr, keď ma v škole naučili po maďarsky lepšie ako po slovensky, a je ešte kopa vecí, ktoré nechápem dodnes.

Nerozumiem napríklad, prečo si bol starý otec taký istý v tom, že to, čo zasadil, aj vyrastie. Pamätám sa, ako starostlivo vyberal miesto na dvore, aby každému z nás zasadil jeden stromček, na ktorý sme časom aj zabudli. Až nedávno som si pripomenul aj tie naše stromčeky. Pozrel som si ich. Naozaj vyrástli. Niečo ma predsa len trápi: nevidím korene.

Návrat

Dlhá je cesta od autobusovej zastávky po číslo 96 na Petőfiho ulici. Jožovi sa dnes zdá oveľa dlhšia a ťažšia ako inokedy. So

sklonenou hlavou kráča domov.

Vrátil sa, hoci pred dvoma týždňami odchádzal s úmyslom nikdy v živote sa sem nevrátiť. Išiel mu už na nervy „drahý rodinný dom“. V posledných časoch sa mu nič nepáčilo. Bohvie, čo sa s ním porobilo. S výnimkou niektorých vecí dostal všetko od svojich rodičov, ale, žiaľbohu, medzi tieto výnimky patrila aj samostatnosť a voľnosť.

Otec ho nechápavo počúval, keď mu raz synček skočil do reči s tým, že nech mu nikto nepredpisuje čo má robiť, lebo už aj on má rozum, vie, čo chce.

Len teraz nevie, čo má spraviť. V hlave sa mu s čerstvými skúsenosťami miešajú spomienky. Ani sám si nechce uznať svoj omyl. Takto sa to predsa nedá. Tým, že odíde, nič nevyrieši.

Takéto myšlienky mu víril v hlave, keď prišiel k dobre známej zelenej bráne. Pred mesiacom ju sám farbíl. Tu je jediné miesto, kde naňho čakajú. Srdce cíti v hrdle. Stisne zvonček. Chce začať všetko znova.

Darmo stláča zvonček, nič. Pozrie sa do poštovej schránky. Ani kľúč tam nenechali.

Piliš

už zďaleka vidíš
 tú
 svetlozelenú farbu hory
 v búrke času a potom keď mrholí
 tu
 tá kvapkavá radosť a večne ľadový smútok
 na povrchu prastarej zeme zhurta sa zleje kruto
 do
 teplého prúdu pomaly vytriezujúcich kmitajúcich sa snov
 a od
 ružovobelaseho úsvitu nového dňa na čistých vozoch sa vyváža hnoj

Slová, ktoré bolia

pozrieme sa do zrkadla času
 privykajme na boľavú stratu
 ešte sme a predsa nie sme to my
 prečo si nosíme na trh slová
 naše slová ktoré nás tak bolia

minulosť plače o pomoc volá
 srdce zranené duša je chorá
 stráca sa zmysel vykrváca žiaľ
 prečo si nosíme na trh slová
 naše slová ktoré nás tak bolia

zaslepovaním nám ukradli niť
 učili nás nevlastný život žiť
 ľahostajne nás hltá labyrint
 prečo si nosíme na trh slová
 naše slová ktoré nás tak bolia

keď nás len ticho spája s predkami
 a hluché mlčanie je pred nami
 prečo si chceme vlastnú smrť prežiť
 prečo si nosíme na trh slová
 naše slová ktoré nás tak bolia

Spolu

čakám na to čo nikdy nebude
 túžim po tom čo sa nestane
 polievam dávno zvädnuté kvety
 hľadám korene zmysel vecí

túlam sa po lesoch falošných slov
 na každom chodníku trpký bôľ
 v našej hlbokkej prekliatej noci
 každý si len vlastný kríž nosí

ťažko je takto vytvárať mosty
 zničiť každý predsudok sprostý
 medzi nami kto zbúra steny
 kto bude stavať keď nie my

otvoríme priestory srdca duše
 zabudnime zlozvyky tupé
 sebeckých škriepok bolo už dosť
 vyhodíme zo seba šedú zlosť

znovu sa naučme ľudskej reči
 buďme zase naivné deti
 držme sa za ruku v jednom kole
 spevmi a tancami zmiznú bôle

Gregor Papuček

Doma

Po ľavej ruke sníva starý dom,
pokrovec tieňa leží pod stromom,
žblnkotom spieva voda z prameňa,
sínko mi farbí tvár a ramená.

Štebocú múdre vtáky v chotári,
vetrík ma jemne hladká po tvári...
Či je to len snom prilákaný raj?
Je to môj rodný podpilíšsky kraj.

Dedina moja!

Chodím pod Pilíš pokoj duše hľadať,
túlam sa zavše v tieňoch cintorína;
vidím, ako do čiernej zeme padá
môj rod, ako ho osud povytína.

Na hrobch sedí Zloboh sebeckosti,
v bledom mramore stelesnená pýcha,
kým pod ním práchnivejú slabé kosti
a zmrzačený duch už sotva dýcha.

Dedina moja, moja jediná!
Kde sa ti stráca hrdá patina,
tak primeraná k pilíšskemu kraju?

Poobzeraj sa po okolí, vidíš,
aký je silný tvoj erb: ten tvoj Pilíš?!
A ľudia tvoji – dvakrát umierajú.

Prší

V našich horách sa rozplakala jeseň.
Kalné potôčky blúdia po výmoľoch.
Pilíš fajčí.
Hmla ako hustá pleseň
sedí na ňom.
Akoby všetko zakvasené bolo.
Kohútov vrch sa díva do dediny,
pozerá ako prší, prší, prší...
Tam vonku na náš chotár,
tu vnútri – v mojej duši.

Kedy býva pod Pilíšom pekne?

Pod Pilíšom vtedy býva pekne,
keď na nebi mesiačik má spln,
keď jar svoje prvé slovo riekne
a v Trninách zaznie či-či-trn.

Pod Pilíšom je aj vtedy pekne,
keď na nebi slnko darebáči,
keď nám telo horúčavou mäkne
ako nahé kurča na pekáči.

Pilíš, to je miesto, kde je pekne,
aj keď lístie z vetiev cupoce,
vietor bzučí, mrázik do nás sekne,
jeleň ručí v horskom šuchote.

Ba, aj keď už v nekonečnom spánku
celý chotár pod perinou drieme,
od Pilíša niet krajšieho stánku,
my, Pilíšania, to dobre vieme.

Čo Pilíšan, odradiť sa nedá
od Pilíša, jeho nálady,
ani keď by zo širého neba
na hlavu sekerky padali.

Podpilíšska (Ľudovo)

Tak nám povedali
zo sebeckej chuti:
„Nech sa ten váš Pilíš
- Ľalia voňavá! -
ej, nech sa na vás zrúti!“

Nezrútil sa Pilíš,
zrútili sa sami.
Ostali však po nich
- Ľalia voňavá! -
ej, pokrytecké klamy!

Zhora chlapci, zhora
novinečka ide,
že nám pod Pilíšom
- Ľalia voňavá! -
ej, že nám dobre bude.

Že nám dobre bude,
budú nás mať radi.
Že nám všetko dajú
- Ľalia voňavá! -
ej, naši kamaráti!

Naši kamaráti,
naši dobrí bratia,
že nám všetko vziato
- Ľalia voňavá! -
ej, že nám všetko vrátia.

Naši kamaráti
veľmi prajní boli:
„ponúkli“ nám štedro
- Ľalia voňavá! -
ej, svoje vlastné školy!

Svoje vlastné školy,
svoje vlastné zvyky,
svoje vlastné slová
- Ľalia voňavá! -
ej, svojich rečí šíky!

Nevieme už sami,
či sme my, či oni,
že už ten náš jazyk
- Ľalia voňavá! -
ej, mnohým cudzo zvoní!

Jazyk cudzo zvoní,
plaší dcéru, syna,
vnuk nechápe deda
- Ľalia voňavá! -
ej, čia že je to vina?!

Čia že je to vina?
Len tej našej Matky,
čo má pre nás súcit
- Ľalia voňavá! -
ej, prinajmenej krátky!

Ty, naša krajina,
naša rodná mati,
či nám budeš aspoň
- Ľalia voňavá! -
ej, slzy utierati?

Ach, mamenko naša,
keď nás tak máš rada,
prečo si nám slzy
- Ľalia voňavá! -
ej, päsťou utierala?

Päsťou utierala,
jazyk vytrhala,
menšinový chlebič
- Ľalia voňavá! -
ej, na nože merala?!

Ej, mamenko naša,
keď nám chceš tak dobre,
prečo naša Pravda,
- Ľalia voňavá! -
ej, za dverami žobre?!

Pravda za dverami
a my vonku nemí.
Čože to za hroby
- Ľalia voňavá! -
ej, v podpilíšskej zemi?

V podpilíšskej zemi
zahojí sa rana,
vyrastie z nej ešte
- Ľalia voňavá! -
ej, Pravda zakopaná!

Poznámka:

Spievať sa môže na nápev ľudovej piesne
„Zhora chlapci, zhora...“
(Zbierka Zahučali hory, strana 167).

Otčenáš - za reč našu

Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť nám našu slovenčinu.
A neuveď nás do pokušenia
vymeniť si ju na reč inú.

Buď vôľa Tvoja pomáhať nám,
jak v nebi tak na tejto zemi,
chrániť si, cítiť si a milovať
náš jazyk Tebou vysvätený.

Nech naša pravda, naše slová
nemusia žobrať pred o dvermi.
Daj nám sily chrániť ich vždycky
ako ten chlieb náš každodenný.

Daj aby v srdci všetkých Slovákov
horel k nim vernej lásky plameň.
Nech je jak bolo na počiatku
na večné veky vekov. Amen.

Budín, 16. jún 2009

Keď sa dvaja pilíšania stretnú

Keď sa dvaja Pilíšania stretnú,
Kukučka im v srdci zakuká,
Ich dušičky jak holuby vzlietnu,
Od radosti nebo sa puká.

Snujú reči priateľského tónu,
Rozhovoru konca-kraja niet,
Na prekrásny hlas akordeónu
Pesničkami veselí sa svet.

Takto dvojmo nikdy sa nestratia,
Veď Pilíšania sú ako bratia,
Aj srdcia im rovnako bijú.

Tvár im kvitne do červene ruží,
Stá pilíšskych piesní majú v duši,
V hrdle mlynskú dvojmelódiu.

*Cestou vlakom Budapešť-Szerencs
Február 2009*

Dohoda s osudom

Blúdiac cestou, našiel som raz pero,
a k nemu aj papier opodiať!
Ihneď sa mi báseň písať chcelo,
že mi Osud také šťastie dal.

Vlastne mi tým trefne pripomenul,
ako hlásnik podvečerný čas,
aby som si za nulovú cenu
písal báseň zdarma tentoraz.

Aby som viac písal, menej táral,
aby som ho viac už neprekáral,
aby som sa správal k nemu umne.

Ja som sľúbil, a napísal toto:
„Podelíme si aj výhru v loto,
ak sa budeš slušne správať ku mne“.

Budín, 5. máj 2009

Z prekladov Kráľovná nebies

Kráľovná z nebies,
Panna Mária,
Ty s' najkrajšia z hviezd,
čistá ľalia.

Ku Tebe vzdychá
zbožný národ Tvoj,
modlitba tichá
zmierni nepokoj.

Pritúľ nás do svojho lona,
k Tebe vinieme sa s dôverou,
a keď telo naše skoná,
poslednou buď oporou.

/: Obráť sa k nám, ó, Matka láskavá,
znie naša pieseň, naša oslava,
u syna svojho za nás oroduj,
našu drahú vlasť, Matka, ochraňuj! :/

Patrónka naša,
Matka jediná,
k Tebe sa vznáša
prosba úprimná.

Všetci sme Tvoji,
vieru našu stráž,
v duchovnom boji
pomoc preukáž.

Národ Tvoj Ťa o to prosí.
Ty si matka dobrá, láskavá,
Čo si dietky v srdci nosí,
Pred zlobou ich zastáva.

/: K nám sa obráť, ó, Matka láskavá,
znie naša pieseň, naša oslava
U syna svojho za nás oroduj,
našu drahú vlasť Matka ochraňuj! :/

Ég királynője

Ég királynője,
ó, Szűz Mária,
mennyek virága,
legszebb csillaga.

Néped imádva
hozzád esdekel,
Csendnek imája
nyugalmat lehel.

Végy öledbe mindnyájunkat,
bizalommal Hozzád simulunk,
és ha testünk kiműlik majd,
légy utolsó támaszunk.

/: Fordulj felénk, szerelmes Anyánk,
zeng a dalunk, Téged szólít a hang,
hívd védelmünkre Fiúgyermeked,
drága hazánkat óvjad, védelmezd :/

Édes Patrónánk,
egyetlen Anyánk,
Feléd száll ez a
hő, őszinte hang.

Őrizd hitünket,
hozzád tartozunk,
lelki harcunkban
légy a támaszunk!

Erre kér most a nemzeted.
Gyermekidnek megadsz minden jót.
Nekik adod a szívedet,
s rossztól őket megóvod.

/: Fordulj felénk, szerelmes Anyánk,
zeng a dalunk, Téged szólít a hang,
hívd védelmünkre Fiúgyermeked,
drága hazánkat óvjad, védelmezd :/